

Reportatge

Tresterres, un canvi de ritme a l'Empordà

Natàlia Iglesias

Calella de Palafrugell

«Vaig de bòlit!», «Anem per feina» o «No tinc temps!» són expressions més que freqüents en el nostre món, de les quals només uns pocs afortunats es poden escapar. Pressa, estrès, competitivitat, soroll, col·lapses de trànsit... El ritme de vida actual ha convertit la convivència en una veritable jungla on tothom s'obre pas a empentes. Per sort, hi ha llocs on encara es viu d'una manera menys frenètica, més pausada, més identificada amb la tortuga que amb la llebre. Són ciutats i pobles serens, agrupats sota un moviment creat a Itàlia que s'ha estès com una reguera de pólvora per tot el món. A l'Empordà ja se n'han fet ressò, i els municipis de Pals, Begur i Palafrugell, units sota la marca Tresterres, han estat pioners a engegar un projecte que defensa una nova escala de valors, basada en la idea de treballar per viure i no al contrari. Ecologia, cultura local i ús intel·ligent de les tecnologies són alguns dels seus signes d'identitat.

Les ciutats

Què tindran en comú la localitat italiana de Bra amb la basca de Mungia o amb l'empordanesa de Palafrugell? Aparentment, poc. Però tots tres municipis estan units per la seva adhesió al moviment mundial nascut a Itàlia Cittàslow ('ciutats lentes'), que aposta per un canvi de ritme, per posar fre a l'acceleració de la vida moderna i per gaudir de les coses amb tranquil·litat. Segons els responsables de l'invent, la varietat és una riquesa, i el fet que municipis costaners i turístics de 21.000 habitants comparteixin objectius amb pobles de tan sols 600 veïns n'és un bon exemple.

La filosofia de la calma voluntària va néixer de forma espontània a Itàlia a final dels anys 90, i les seves propostes han arribat a més d'un centenar de països, com Alemanya, Grècia, Suïssa, Brasil, Japó o la Gran Bretanya. A l'Estat espanyol, els pioners i els impulsors d'aquest moviment han estat els municipis baixempordanesos de Begur, Pals i Palafrugell, que, sota la marca Tresterres, han iniciat els tràmits per pertànyer a la xarxa Slow com a membres de ple dret. Mungia i Lekeitio (Biscaia), Rubielos de Mora (Terol), Pozoalcón (Jaén) i Bigastre (Alacant) són altres pobles amb intenció de formar part de les ciutats lentes oficials, que han de tenir menys de 50.000 habitants i no poden ser capital de província. Els empordanesos fa més de tres anys que en

Llac de les Closes
Fondes, a Pals.

JOSÉ LUIS GUERENDAIN

van demanar l'adhesió, però encara no han obtingut el reconeixement oficial. I no és per manca de ganes o de voluntat, però la marca de la casa, és a dir, la filosofia lenta, sembla impregnar tots i cadascun dels moviments dels Cittàslow. De fet, més d'una reunió per acostar posicions i revisar els passos iniciats a Pals, Begur i Palafrugell es va suspendre «per manca de temps». O sigui que paciència.

L'origen de l'invent va tenir lloc a Bra, a la regió del Piemont, una població de 28.000 habitants famosa pels seus vins, trufa blanca i formatges, situada a mig camí entre les industrials i sorolloses Torí i Gènova. Juntament amb les localitats transalpines d'Orvieto, Positano i Greve, van impulsar la defensa de la cultura de la bona vida, farts d'enfrontar-se al deteriorament dels seus paisatges, a la uniformitat dels menjars i a la incapacitat per assaborir el pas del temps.

Bra també és la localitat natal de Carlo Petrini, fundador del moviment Slow Food ('menjar lent'), una organització creada a Itàlia el 1986 com a contrapunt del *fast food* ('menjar ràpid') i la seva icona, l'hamburguesa. Slow Food defensa la bona taula, la millora de la qualitat dels aliments, el rebuig dels conreus transgènics i el gust pels sabors naturals, sense disfresses. Per descomptat, aquest moviment gastronòmic també reivindica el plaer de menjar sense mirar la televisió, tot conversant amb els comensals. I de postres, una sobretaula i la indispensable migdiada. La fórmula va despertar l'interès arreu del món i van començar a sortir com bolets

moviments germans, com Slow Sex i Slowholidays, o, dit d'una altra manera, reservar temps per fer l'amor sense preses i recuperar les vacances per a allò del no fer res, el poètic *dolce far niente* italià.

El manifest Slow

Però el moviment Slow no es limita tan sols a criticar la pressa com a forma de vida imposada des de les nostres societats post-industrials. Es tracta de passar a l'acció, d'establir pautes i directrius que possibilitin el desitjat canvi de ritme.

Un dels seus manifestos explica: «viure en una ciutat *slow* i administrar-la és una forma de ser, una manera de viure la vida quotidiana distinta de com és fins ara per a la majoria, d'una manera alentida, menys frenètica, menys productivista i veloç i més humana, ecològicament correcta, més solidària i més respectuosa».

Per començar, la condició de tenir menys de 50.000 habitants respon a l'objectiu d'una mida «humanitzada i sostenible». A partir d'aquesta premissa, el comitè Cittàslow ha establert una cinquantena de paràmetres i criteris d'excel·lència que els aspirants han de complir per obtenir la certificació. D'aquesta manera, les ciutats adscrites al Cittàslow treballen per millorar la qualitat de vida dels seus veïns a través de l'aplicació de normes amb una clara incidència en el dia a dia. Per exemple, barrar el trànsit al centre un cop per setmana, ja que el vehicle és consi-

Begur
sota la neu.

derat com l'enemic públic número 1, un veritable fabricant de l'estrès; incrementar les zones de vianants; plantar arbres i flors i augmentar el mobiliari urbà; comprovar la qualitat mediambiental de l'aigua, l'aire i el sòl; posar en marxa mecanismes d'estalvi energètic i potenciar l'ús de les energies renovables i no contaminants; reciclar els residus; mantenir els carrers nets i endreçats; suprimir les barreres arquitectòniques i ampliar les zones accessibles per a persones amb mobilitat reduïda; defensar el petit comerç i l'artesanía local; promoure la gastronomia de la zona; promocionar els productes típics i els trets diferencials locals; fomentar un urbanisme amable, integrat, sense elements arquitectònics discordants amb l'entorn; fomentar l'ús de la bicicleta com a mitjà de transport; insonoritzar les àrees més sorolloses; prevenir la contaminació lluminosa...

I una de molt important, bàsica per entendre la filosofia de tot el moviment: respectar els veïns i acollir amb hospitalitat els visitants. No en va les ciutats lentes són un reclam turístic i han de tenir cura de la seva imatge externa. Aquestes són només algunes de les mesures que s'han d'adoptar a l'hora de plantejar-se la integració a la xarxa oficial. Perquè per entrar-hi no n'hi ha prou amb bones intencions, també s'han de fer realitat.

Tresterres, el moviment empordanès

Els candidats també poden proposar les seves pròpies regles i adaptar a la seva idiosincràsia algunes de les recomanacions. En el cas de les Tresterres, la marca turística que reuneix Pals, Begur i Palafrugell, el regidor de Turisme d'aquesta última localitat, Joan Aliu, explica que han hagut d'adaptar alguns paràmetres, «coses de racionalitat». Tenir depuradores, per exemple, és un paràmetre d'obligat compliment. Des de Tresterres, però, han proposat adoptar també mesures per fer front al temut canvi climàtic, «com ara la preservació dels nostres boscos», assegura Aliu. Va ser precisament aquest regidor de Turisme a l'Ajuntament de Palafrugell qui va «descobrir» la fórmula Cittàslow durant un viatge particular a Abbiategrosso, ciutat italiana propera a Milà i adscrita al moviment. Aliu es va sentir de seguida «molt identificat» amb el *modus vivendi* que es respirava a la localitat, i va trobar-hi punts de contacte amb Palafrugell.

«Abbiategrosso no és una ciutat turística ni té la típica imatge de postal: la gent hi viu i hi treballa, però precisament per això trobo que poden tenir més mèrit per formar part del moviment lent les localitats on no es donen unes condicions de base, com ser un poblet amb un gran patrimoni cultural i arquitectònic.

Pals, Begur i Palafrugell són pioners d'un projecte que defensa una nova escala de valors: treballar per viure i no al contrari

El Portbó de Calella.

Palafrugell no és com Pals ni com Begur, és més ciutat que poble, però si aconseguim millorar la nostra qualitat de vida, tots tres estarem al mateix nivell», explica el regidor. Després d'aquell viatge revelador, Aliu va comentar la qüestió en el marc de les reunions de Tresterres i, d'entrada, va despertar l'interès de tots tres municipis. Després de diversos contactes i intercanvis promocionals conjunts amb la ciutat d'Abbiategrosso, es va acordar iniciar els tràmits per tal d'aconseguir integrar les tres poblacions en la xarxa Cittàslow. Un cop es va sol·licitar l'adhesió formal, han anat rebent diferents visites del Comitè Director de la xarxa, per tal de verificar sobre el terreny les característiques de Pals, Begur i Palafrugell i com es van adaptant als requisits del moviment.

Des de l'Ajuntament de Pals asseguren que es tracta d'una fórmula molt encertada per impulsar millores al poble en tots els àmbits: paisatgístic, social, agroalimentari, de serveis, etc. Un dels eixos del moviment és el menjar, i per això des de Tresterres promouen diferents campanyes gastronòmiques amb identitat pròpia. Una d'aquestes seria la campanya de l'arròs de Pals, un producte amb denominació d'origen i símbol del poble, o les jornades del peix de roca de Begur. L'aposta per una cuina tradicional també és desitjable que es traslladi al dia a dia, i

que es fomenti una cultura del bon menjar entre els més petits. Com reconeix l'alcalde en funcions de Begur, Joan Català, «seria bo recuperar menjars d'abans, la cuina de les àvies i les mares, feta amb productes autòctons que hem de procurar que no es perdin, o tractar de recuperar-los, en alguns casos». Per a Català, anar lent no vol dir fer tard sinó viure més bé, «amb plenitud, amb ganes d'assaborir les coses petites de la vida, tenir més qualitat».

De tots tres municipis, Pals és el que parteix amb més avantatges: està pràcticament convertit en zona de vianants, està ben ordenat, té productes agrícoles propis i un innegable atractiu turístic i patrimonial. Begur també té molt d'encant, i un passat marcat pels *indianos*, els avantpassats que van emigrar a Cuba i en la memòria dels quals se celebra una fira anual. Tot això són punts que sumen en el rànquing del moviment Slow. Palafrugell és més industrial, i potser ho tindrà més difícil de cara a adaptar els requisits de la xarxa italiana, tal com ha reconegut Aliu. Però el regidor es mostra il·lusionat i creu que l'adhesió pot comportar més beneficis que maldecaps. Un altre cop posa com a exemple la ciutat d'Abbiategrosso, on, segons explica, es va aconseguir frenar un desmesurat creixement urbanístic que amenaçava de trencar l'equilibri impulsat des del consistori italià.

Sa Tuna, de Begur, el 1924.

Protocol d'adhesió

Pel que fa a l'estat actual del procés d'adhesió, Tresterres va participar l'octubre de l'any passat en la I Jornada Cittàslow celebrada a Bigastre, Alacant, on es va fer oficial la incorporació a la xarxa internacional dels vuit municipis espanyols que hi aspiraven. L'acte, en què es va signar el protocol d'adhesió, va disposar de la presència del president del moviment, Roberto Angelucci.

Més recentment, el 12 de maig d'enguany, en l'Assemblea Internacional Cittàslow celebrada a la ciutat de Pollica, prop de Salern, a la Calàbria italiana, els representants empordanesos, juntament amb els de Mungia, Lekeitio, Rubielos de Mora, Pozoalcón i Bigastre, van haver de donar compte dels progressos en la creació de l'anomenada «xarxa espanyola». Segons Joan Aliu, tots aquests municipis han celebrat diverses reunions per consensuar i aprovar documents de cara a obtenir la certificació: «Van celebrar una trobada a Terol a final d'abril, però encara ens manca una tercera reunió per acabar de constituir-nos com a xarxa espanyola i per aprovar els estatuts». Aliu espera que passat l'estiu ja estigui tot a punt. També confia que amb un hipotètic canvi de marc polític, com ara les eleccions municipals del 27 de maig, no se'n vagi en orris tota la feina feta des del 2003. «Si canvia l'Ajuntament, ho deixem tot preparat perquè un altre

equip municipal pugui tirar endavant un projecte que ja té molts d'adeptes dins de la població», assegura Aliu.

El regidor de Turisme de Palafrugell també ha explicat que, a més a més de les localitats catalanes ja adscrites al moviment, la xarxa Cittàslow n'atrau moltes altres que ja han demostrat interès per formar-ne part. En concret, a la subcomarca del Lluçanès, a la Catalunya central, ha sorgit el projecte anomenat «Lluçanès, territori serè». És una aposta de desenvolupament que vol posar en marxa el Consorci del Lluçanès junt amb altres territoris d'Osona que s'hi vulguin adherir. El projecte recorda Cittàslow, tot i que se n'aparta perquè el concepte de *territori serè* fa referència a zones rurals. El seu objectiu principal és promoure un model de desenvolupament per recuperar i posar en valor els recursos locals que té un territori rural com el Lluçanès, per exemple la gastronomia, l'artesanía, el paisatge, l'agricultura i la ramaderia, i també actius intangibles com són la tradició, la tranquil·litat i la qualitat de vida. L'expressió *territori serè* és un nou concepte que s'ha promogut des del Lluçanès i que s'ha incorporat al Pla d'innovació d'Osona. Com ja va passar amb les Tresterres empordaneses, ara el Lluçanès vol ser la locomotora del projecte, que està obert a d'altres territoris. En aquest sentit, zones amb característiques similars al Lluçanès, com el Bisaura i les Guilleries, es podrien

Després dels tres municipis empordanesos, ja són molts els pobles catalans interessats a integrar-se en la xarxa Slow

Els arrossars de Pals.

JOSÉ LUIS GUERENDIAN

adherir al projecte, que també té com a objectiu vetllar perquè aquests territoris tinguin un creixement equilibrat i sostenible.

Segons Josep Maria Freixanet, president del Consorci del Lluçanès, el projecte pot acabar sent una marca de referència, no només a la comarca sinó en el conjunt del país. Freixanet afirma que en un món cada vegada més globalitzat, allò local i específic tindrà cada vegada més valor afegit.

Experiències internacionals

Si a Bra el rellotge de la torre de l'església porta mitja hora de retard per ordre de les autoritats municipals, a d'altres ciutats europees també es viu amb idèntica desacceleració. És el cas de l'alemanya Hersbruck, la primera ciutat lenta que es va fundar al país germànic, i on es viu cada minut com si fos l'últim. Prop de Caen, a la Normandia francesa, hi ha Épreon, on els seus habitants han après el valor de la mandra i de la migdiada. Molt més lluny, al Brasil, també viu lentament Mar de las Pampas, una ciutat on no hi ha supermercat ni tallers mecànics, però que és famosa sobretot perquè no té línia telefònica. És, sens dubte, el lloc idoni per escapolar-se del mòbil. Segons recull una guia local, «el primer dia, el visitant es queixa que no funciona el telè-

fon; l'endemà, està agraït de no tenir senyal, i l'endemà passat, capta el sentit d'una vida lliure d'aquests aparells que impedeixen gaudir de la pau de l'indret».

Natàlia Iglesias

Notes: 1. Aquest treball va ser elaborat abans de les eleccions municipals de 27 de maig de 2007.

2. Les imatges de Pals estan extretes del llibre *Golf, natura i paisatge*, de Joaquim Roglan, 2004.

JOSÉ LUIS GUERENDIAN